

*EDUCATIONAL SYSTEM OF THE PAVLYSKA SECONDARY SCHOOL
DURING 1948-1970 YEARS*

In the article is represents educational system of Pavlyska secondary school during 1948-1970 years. The author is uncover the features of educational techniques of the rising generation by V. Sukhomlinskiy.

Key words: ethical conversation, civil, moral, intellectual, labor, aesthetic, physical education.

УДК 376.54

Тадесв П.О.

**ДІЯЛЬНІСТЬ ГАРРІ ПАССОУ В ГАЛУЗІ РОЗРОБЛЕННЯ
НАВЧАЛЬНИХ ПЛАНІВ ІЗ ПРИРОДНИЧИХ НАУК
ДЛЯ ОБДАРОВАНИХ ШКОЛЯРІВ У США**

У статті аналізується внесок у розвиток теорії навчального плану для обдарованих до природничих наук школярів, здійснений відомим американським педагогом Гаррі Пассоу. Особлива увага приділяється його ідеям групування за здібностями, створення AP-класів та побудові загальних принципів, які лежать в основі навчального плану для обдарованих школярів. Ретроспективно характеризуються основні віхи діяльності відомого американського педагога.

Ключові слова: Гаррі Пассоу, освіта обдарованих, навчальний план, природничі науки.

Актуальність і постановка проблеми. Система освіти американської нації зароджувалася і розвивалася разом з американською державою й суспільством. Відповідаючи соціально-економічним, історичним, політичним змінам в країні, філософія освіти пристосовувалася до нових потреб кожної епохи. Освіта обдарованих як система виникла на рубежі XIX та XX століть в результаті тривалого процесу зміни статусу освіти, формування концепції навчання, еволюції змісту та методів виховання, які мали місце впродовж розвитку американського суспільства. Прогресивна педагогіка першої половини XX століття та ідеї педоцентризму мали великий вплив на формування у 40–50-х рр. XX століття нових поглядів американців на дитину, її розвиток та виховання, що, у свою чергу, спровокувало виникнення нових напрямів навчання у США у цей період [2: 12]. Саме в цей час з'являються теорії, що вплинули на формування “освіти обдарованих”, впроваджуються перші навчальні програми та проекти для обдарованих із малозабезпечених сімей.

Розвиток освіти обдарованих школярів відображав еволюцію ідей, поглядів та досліджень науковців і практиків, які одними з перших поставили питання про особливості навчання талановитих та обдарованих учнів та студентів. Походження сучасних тенденцій розвитку американської системи освіти обдарованих можна прослідкувати, адже ми знаємо, що все нове – це добре забуте старе. Вивчення витоків розвитку конкретної сфери освіти має значення для розуміння її сучасного стану і проблем. Тому вивчення внеску конкретних особистостей в розвиток підходів до навчання обдарованих учнів є актуальним.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У сучасній вітчизняній педагогіці система освіти в США досліджувалася А.Джуринським, О.Сухомлинською, А.Олексюком, А.Сбруєвою та іншими відомими вченими. Разом з цим, питанню організації навчання обдарованих школярів у США приділено недостатньо уваги. Серед досліджень цього напрямку відзначимо роботи О.Антонової, Н.Теличко, І.Волощука, О.Бевз.

Ще менше досліджене питання про діяльність відомих американських педагогів у галузі навчання обдарованих школярів. Нам відомо лише одне дисертаційне дослідження Ю.Кузнецової, в якому здійснено коротку характеристику внеску Льюїса Термена, Лети

Холінгворс, Джозефа Рензулі та деяких інших американських учених у розвиток теорії і практики навчання обдарованих школярів. Ця теорія почала особливо інтенсивно розвиватися у США після запуску Радянським Союзом штучного супутника Землі. З цього часу і до кінця XX століття Гаррі Пассоу був одним із піонерів у галузі навчання обдарованих школярів, особливо, в царині підготовки навчальних планів для цієї категорії учнів.

Мета статті: проаналізувати внесок відомого американського педагога Гаррі Пассоу у розвиток теорії навчального плану для обдарованих до природничих наук школярів.

Виклад основного матеріалу. Одним із перших американських науковців і педагогів, котрі займалися проблемами освіти інтелектуально обдарованих дітей та звернули увагу на можливості освіти для дітей з неможливих сімей був Гаррі Пассоу (Harry Passow) [9].

На початку педагогічної діяльності у 1947-1948 роках Гаррі Пассоу викладав природничі дисципліни у центральній школі м. Іден недалеко від Буфало, штат Нью-Йорк. За час роботи у цій школі у нього був обдарований учень, який став одним із 40 фіналістів на конкурсі талантів до природничих наук ім. Вестінгауза (Westinghouse) 1948 року [5]. Саме тоді, як він пізніше пригадував, вперше зіштовхнувся з проблемою навчання обдарованих учнів. Цей досвід роботи з обдарованим учнем став для молодого педагога джерелом натхнення у подальшому вивченні талановитих учнів.

У 1948 році Гаррі Пассоу зайняв посаду у школі при Колумбійському університеті, де студенти викладали математику, а він скеровував їх. Він хотів продовжувати навчання і тому вступив до докторантури при Педагогічному коледжі Колумбійського університету. Під час резидентури (стажування) Гаррі Пассоу працював науковим асистентом над проектами в Інституті експериментування у школі ім. Гораса Манна та Лінкольна (1940 року дві школи злилися в одну: Школа Гораса Манна та Школа ім. Лінкольна, в яких проводилися експерименти з навчанням) (Horace Mann-Lincoln Institute of School Experimentation) [5].

На початку 50-х років Гаррі Пассоу став штатним співробітником цієї організації, де виконував роботу з підготовки керівників для управління розробкою навчального плану. Гаррі Пассоу згадував: "...після війни виявилось, що разом з зростанням передмістя та зміною населення, вчителі вже не могли ефективно працювати з дітьми з меншин" [11].

У період з 1954 по 1965 рік Гаррі Пассоу призначили керівником проекту обдарованої молоді "Талановита молодь" (Talented Youth Project [TYP]), одного з перших проектів, які займалися вивченням обдарованих дітей, особливо в міських школах. У лютому 1954 року Гаррі Пассоу розпочав роботу над цим проектом [10]. Його асистентами з досліджень стали д-р Абрахам Таненбаум (Abraham Tannebaum) та д-р Міріам Гольдберг (Miriam Goldberg), котра приєдналася до роботи над проектом через кілька років у якості наукового асистента. Впродовж наступних 12 років у рамках роботи над проектом вони вивчали особливості групування учнів за здібностями, причини низької успішності здібних учнів, розробляли математичні програми для здібних школярів молодшої середньої школи (7-9 класи середньої школи) із сільської місцевості.

Однією з перших робіт, яку Пассоу і його колеги презентували в результаті роботи над проектом, була стаття "Які новини стосовно талановитих в американських середніх школах?" ("What of the Talented in America's High Schools"). Доктор Пассоу у співавторстві з педагогами Міріам Гольдберг та Абрахамом Танненбаумом написав працю "Планування роботи з талановитою молоддю: аналіз роботи у безплатних середніх школах" ("Planning for Talented Youth: Considerations for Public Schools", видавництво Педагогічного коледжу, 1955 р.), в якій запропонував структуру програм навчання і виховання найрозумніших учнів. Ця робота також була доволі впливовою серед учителів та керівників шкіл. Автори стверджували, що проблеми освіти обдарованих є наслідком недоліків загальної системи освіти [5; 9; 10]. У зв'язку з цим створення програм для обдарованих дітей не повинно розглядатися як таке, що виконується за рахунок інших учнів для того, щоб надати обдарованим дітям, учням несправедливі переваги. У випадку, якщо звичайна програма є

непридатною для всіх, вона вимагає покращення, але не шляхом переведення обдарованих дітей в спеціальну програму, якщо для цього не будуть зроблені серйозні зусилля. Якщо програма є способом уникнути відповідальності за всіх дітей, вона є елітарною [11].

Ще одним результатом досвіду роботи Г. Пассоу в цьому проекті стала стаття “Чи не обдурюємо ми обдарованих?” (“Are We Short-Changing the Gifted?”), яка з’явилася 1955 року в журналі для професіоналів у сфері освіти “Скул Іззек’ютів” (“Адміністратор школи” “School Executive”). Ця стаття містила ідеї найбільш резонансних та обговорюваних у той час проблем освіти обдарованих, особливо після запуску Радянським Союзом першого супутника у жовтні 1957 року, коли американці почали шукати ефективніші засоби навчання їхніх найкращих учнів, особливо тих, хто має природжену схильність до природничих наук та математики. Після запуску Радянським Союзом першого у світі штучного супутника Землі, який розглядався у США як виклик СРСР американській науці, техніці, освіті, як загроза національній безпеці, виникла гостра необхідність у перегляді цілей і завдань освіти та виховання [10; 11]. З цього приводу А. Пассоу зазначає: “...Після запуску радянського супутника посипалися напади на американську школу, звинувачували викладачів математики і точних наук, а також вихователів, які потурали появі у країні мрійливих нероб” [1].

Гаррі Пассоу цікавила освіта обдарованих не лише в середній школі. Однією з причин його зацікавлення навчанням талановитих студентів була пропозиція в 50-х роках д-ра Джеймса Конанта (James Conant), на той час президента Гарвардського університету. Останній проводив дослідження американських середніх шкіл та талановитих в академічній сфері учнів [18].

Він звернувся до Гаррі Пассоу, бажаючи з’ясувати чи можливо здійснювати ефективно навчання обдарованих учнів за окремими університетськими програмами в старших класах загальноосвітніх середніх шкіл. Після запуску супутника СРСР, д-р Конант (Conant) був запрошений Національною асоціацією освіти (National Education Association) очолити конференцію з питань талановитих дітей, в якій брав участь Гаррі Пассоу. Після проведення конференції ця асоціація започаткувала проект під назвою “Талановиті до навчання учні”, згідно з яким було випущено 10 брошур, які називалися “зелені книжки”. В них обговорювалися питання освіти для обдарованих учнів в області природничих наук, математики та інших тематичних областях [5].

У другій половині 1950-х років Г. Пассоу разом з Флоренс Стейтмеєр та Маргарет Мак Кім редагував класичну працю зі створення навчальних планів “Розробка навчальних планів для сучасного життя” (*Developing a Curriculum for Modern Living*, 1957). Також науковець очолив комітет з видання 57-го щорічника Національної спілки з вивчення освіти (*57th Yearbook of the National Society for Studies in Education*), опублікованому в 1958 році. Пассоу був автором розділу в цьому виданні Національної спілки з вивчення освіти (*57th Yearbook of the National Society for Studies in Education*), опублікованому в 1958 році за назвою “Удосконалення в системі освіти для обдарованих дітей”. У ньому він вказував, що існує три шляхи навчання обдарованих дітей: удосконалення в звичайних класах, групування за здібностями та прискорення навчання (“перестрибування” через клас) [11].

У 1966 році на прохання доктора Карла Ф. Гансена, наглядача шкіл округу Колумбія, Гаррі Пассоу очолив команду дослідників, які 18 місяців вивчали шкільну систему округу.

Серед рекомендацій дослідження цього проекту можна назвати припинення “групування”, занесення учнів до одного з рівнів навчального плану відповідно до припущень на рахунок їх здібностей. Виступаючи за розробку спеціальних навчальних планів та їх диференціацію для обдарованих учнів, Г. Пассоу разом з тим, негативно відгукувався про популярну практику групування дітей за нахилами, вважаючи, що такий підхід нівелює особисті здібності кожного окремо взятого учня [8; 11].

Федеральний суд США пізніше визнав систему групування такою, що суперечить конституції, оскільки ця система ставила малозабезпечених чорношкірих учнів на нижчий рівень від їхніх заможніших білих колег, результатом чого фактично стає сегрегація [8].

У 1979 році доктор Гаррі Пассоу видав книгу “Обдаровані і талановиті: їхня освіта і розвиток, сімдесят восьмий щорічник Національної спілки з вивчення освіти” (*The Gifted and the Talented: Their Education and Development, The Seventy-eighth Yearbook of the National Society for the Study of Education*). Він зібрав команду науковців для написання розділів з виховання та навчання учнів із високими здібностями. У завершальному розділі під назвою “Погляд навкруги і погляд назад” (“A Look Around and a Look Ahead”) він окреслив деякі узагальнення та принципи, які можна було зробити у відповідь на проблеми в освіті 1990-х. Основні положення його праці наступні:

- побудова навчальної програми для обдарованих і талановитих повинна включати диференціацію цілей, змісту, стратегій навчання, джерел для опрацювання та оцінювання. Бажаний баланс між основною загальною освітою у програмах для обдарованих і талановитих учнів повинен встановити вибір змісту та стратегій навчання;
- різнорідна обдарованість та таланти проявляються, можуть бути виявлені та розвинені на різних рівнях розвитку;
- обдаровані та талановиті учні потребують доступу до різних “учителів” – викладачів, наставників, консультантів та прикладів для наслідування;
- програми для обдарованих і талановитих повинні розглядатися як невід’ємна частина існуючої освітньої програми для шкільної системи, а не як доповнення до загального (Passow, 1979, pp. 447-451) [13].

У книзі “Gifted Young in Science: Potential Through Performance” (“Обдарована до науки молодь: потенціал через результати діяльності”), редакторами якої є д-р Пол Брендвейн (Paul Brandwein) та Гаррі Пассоу, останні роблять свій внесок в дискусію, як забезпечити спеціальні програми для обдарованих дітей та покращити рівень освіти в цілому. Дослідники відстоювали думку, що обов’язком викладачів є забезпечувати середовище, в якому молодь може проявити свій потенціал або здібності до навчання та застосувати знання [11].

Водночас Гаррі Пассоу дещо негативно ставився до ідеї загального національного навчального плану в галузі науки. Науковець зауважував, що в доповідях на зразок “Нація під загрозою” та інших, які мали місце на початку 80-х років, висловлювалось дуже мало віри в здатність учителів забезпечити відповідний навчальний план здібним учням.

Пассоу зауважив, що часто програми для обдарованих дітей суперечать звичайним програмам. Під цим він розумів ситуацію, коли обдарована дитина залишає звичайний клас, для класного вчителя складаються такі обставини, які не вимагають обов’язкової діяльності, направленої на стимулювання творчості або продуктивності. Альтернативним варіантом вирішення проблеми є підготовка педагогів для виконання додаткової роботи з обдарованими і талановитими учнями в звичайних класах. Педагог вважав, що керівники навчального процесу повинні нести відповідальність за надання допомоги вчителям у створенні якісної навчальної програми для всіх учнів у відповідному середовищі та у всіх ситуаціях [11].

Тривалий час Гаррі Пассоу співпрацював з Національним дослідним центром обдарованих і талановитих. Зокрема він зібрав разом з першоджерелами законодавчі та нормативні документи 49-ти штатів, переглянув їх на рахунок позицій стосовно освіти обдарованих і талановитих дітей. Результатом такої праці стала дослідна робота “Політика штатів стосовно освіти обдарованих, відображена у законодавчих та нормативних документах” (*State Policies Regarding Education of the Gifted as Reflected in Legislation and Regulation*) 1993 року, у якій було зазначено важливі елементи програмного планування освіти обдарованих: філософія і логічне пояснення; процедури виявлення; диференційований навчальний план та навчання; психологічне консультування та послуги підтримки; оцінка програм [13].

Гаррі Пассоу разом з іншими авторами писав монографії, які представляють історичну, філософську та сучасну проекції на дві головні проблеми даної сфери: виявлення та оцінювання обдарованих дітей. Педагоги Мері М. Фрейзіер (Fraser, M.) та

Джейм Г. Гарсія (Garcia, J. H.) з Університету Джорджії та доктор Гаррі Пассоу написали дві праці, які вплинули на напрямки роботи з обдарованими дітьми на наступні десятиліття: Frasier, M. M., & Passow, A. H. (1994). *Toward a paradigm for identifying talent potential*. Storrs, CT: University of Connecticut, The National Research Center on the Gifted and Talented. та Frasier, M. M., Garcia, J. H., & Passow, A. H. (1995). *A review of assessment issues in gifted education and their implications for identifying gifted minority students*. Storrs, CT: University of Connecticut, The National Research Center on the Gifted and Talented [5].

У вищевказаних дослідженнях автори встановили, що спільними ознаками для обдарованих дітей, які належать до різних соціально-культурних груп є мотивація на досягнення, підвищений інтерес до знань та здатність розв'язувати проблеми. Водночас кожна група має специфічні характерні ознаки обдарованості. Як наслідок, діти з певного соціально-культурного середовища легко можуть бути виявлені як обдаровані представниками цього ж середовища, але їхню обдарованість важко розпізнати представникам інших соціально-культурних доменів [5].

Одразу після виходу на пенсію, Гаррі Пассоу написав свою автобіографію під назвою "Це було цікаво й несподівано" ("It's Been Interesting and Unexpected") [10].

Висновки. Майже сорок років тому Гаррі Пассоу досліджував ті проблеми, які й зараз є надзвичайно актуальними у сфері освіти обдарованих. Вивчаючи навчальну неуспішність серед обдарованих учнів, встановлюючи наслідки групування за здібностями та створюючи можливості для малозабезпечених учнів, педагог добре усвідомлював важливість розвитку талантів у молодих людей [10]. Він був автором або редактором 31-ї книги, монографії та брошури, надрукував 225 журнальних статей та розділів книг. Сфера його діяльності також включала в себе планування зразкової шкільної системи для Вашингтону, округ Колумбія (план, який ніколи повністю не здійснили, як про нього часто говорив сам професор), так і видання перших праць з проблем освіти малозабезпечених дітей у містах [9]. Його життєвий шлях і творчість є яскравим прикладом того, як може залежати від певних життєвих обставин та історичних подій напрямок досліджень, зацікавлень і творчості окремого науковця. Але основною його заслугою, безумовно, є розробка нових підходів до побудови навчальних планів для обдарованих школярів [18]. На цьому він неодноразово наголошував у своїх інтерв'ю [11].

ЛІТЕРАТУРА:

1. Гаррі Пассоу А. Обучение одаренных детей [за рубежом]: (к истории вопроса) / А. Гаррі Пассоу // Воспитание школьников. – 2004. – № 2. – С. 47–52.
2. Дмитриев Г.Д. Критический анализ дидактической мысли в США / Г. Д. Дмитриев. – М.: Педагогика, 1987. – 104 с.
3. A Nation at Risk: The Imperative for Education Reform. – Washington D.C.: U.S. Department of Education Printing Office, 1983.
4. Harry Passow. Changing populations changing schools / edited by Erwin Flaxman. – Chicago: NSSE: Distributed by the University of Chicago Press, 1995.
5. Aaron Harry Passow [Електронний ресурс] <http://www.kdp.org/meetourlaureates/laureates/aaronpassow.php>.
6. Cross Tracy L. Honoring Dr. Harry Passow / Tracy L. Cross // *Gifted Child Quarterly*, 1998. – Vol. 42. – Pp. 191.
7. Goals 2000: Educate America Act. – Washington D.C.: U.S. Department of Education Printing Office, 1996. – 132 p.
8. Gubbins E. Jean, Renzulli Joseph S. Harry Passow: Scholar and Friend University of Connecticut Storrs, / E. Jean Gubbins Joseph S. Renzulli // [Електронний ресурс] // <http://www.gifted.uconn.edu/nrcgt/newsletter/spring96/sprng962.html>
9. Harry Passow, 75, Dies; Studied Gifted Pupils [David Stout] [Електронний ресурс] // <http://www.nytimes.com/1996/03/29/us/a-harry-passow-75-dies-studied-giftedpupils.html?pagewanted=1?pagewanted=1>
10. Harry Passow, TC Education Professor, 75 [Електронний ресурс] // http://www.columbia.edu/cu/record/archives/vol21/vol21_iss22/record2122.32.html

11. Interview with Dr. A. Harry Passow. [Kirschenbaum, Robert J.] [Електронний ресурс] // http://www.eric.ed.gov/ERICWebPortal/custom/portlets/recordDetails/detailmini.jsp?_nfpb=true&_&ERICExtSearch_SearchValue_0=EJ577422&ERICExtSearch_SearchType_0=no&accno=EJ577422.
12. Kay S. Curriculum and the Creative Process: Contributions in Memory of A. Harry Passow / Sandra Kay // *Roeper Review* 21, 1998. – Vol. 21 [Електронний ресурс] // <http://www.questia.com/googleScholar.qst;jsessionid=L1nJGYjYHT5vP7KzjLVBZhvxZpZ1s3PXXDXh2kRJbgV7Rn2GgZGc!1893792638!1707999068?docId=5001378036>
13. Passow A. H. Tackling the Reports of 1980s / Aaron Harry Passow // *Phi Delta Kappan*, 1984. – Vol. 64.– № 35.
14. Robinson Ann. Curriculum and the Development of Talents. / Ann Robinson // *Gifted Child Quarterly*. – Oct 1998; – Vol. 42. – Pp. 192 – 193.
15. Rosselli Hilda C. From Passow to Gardner: Curriculum for Talent Development / Hilda C. Rosselli // *Gifted Child Quarterly*, 1998. – Volume 42. – P. 245-252.
16. Rudnitski R. In Memoriam A. Harry Passow / Rose Rudnitski // *Gifted Child Quarterly*, 1996. – Vol. 40. – P. 111.
17. Urban education in the 1970's; reflections and a look ahead [Edited by A. Harry Passow]. – New York: Teachers College Press, 1971.
18. Harry Passow. Curriculum for the gifted and talented at the Secondary level // *Gifted Child Quarterly*. 1986. – Vol. 30 (4). – P. 186-191.

Тадеєв П.А.

**ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ ГАРРИ ПАССОУ В СФЕРЕ РАЗРАБОТКИ УЧЕБНЫХ ПЛАНОВ
ПО ЕСТЕСТВЕННЫМ НАУКАМ ДЛЯ ОДАРЕННЫХ УЧЕНИКОВ В США**

В статье анализируется вклад известного американского педагога Гарри Пассоу в развитие теории учебного плана для одаренных в сфере точных наук учеников. Основное внимание уделено идеям группирования по способностям, создания AP-классов и построению общих принципов, которые лежат в основании учебного плана для одаренных учеников. Основные вехи деятельности известного американского педагога проанализированы в ретроспективе.

Ключевые слова: Гарри Пассоу, учебный план, образование одаренных, естественные науки.

Tadeev P.O.

**THE HARRY PASSOW ACTIVITY IN THE SPHERE OF CURRICULUM DESIGNING
FOR THE GIFTED IN SCIENCES STUDENTS IN USA**

The article deals with the analysis of the theory for the curriculum design of gifted in sciences students, created by the famous American educator Harry Passow. The most important attention is paid to his ideas of grouping according to the abilities, AP-classes formation and the basic principles construction in the sphere of curriculum for gifted student's formation. The main periods of his education activity are characterized retrospectively.

Key words: Harry Passow, gifted education, curriculum, sciences.

УДК 378 (1-87)

Таланова Ж.В.

**СТРУКТУРА І СКЛАД ДОКТОРСЬКОЇ ОСВІТИ: РЕАЛЬНИЙ
ТА РАЦІОНАЛЬНИЙ ПІДХОДИ ДО ФОРМУВАННЯ НАЙВИЩИХ РІВНІВ
НАЦІОНАЛЬНОЇ РАМКИ КВАЛІФІКАЦІЙ**

У статті аналізуються труднощі розроблення та реалізації національної кваліфікаційної рамки в частині найвищих (докторських і постдокторських) кваліфікацій. Наводяться критерії класифікації кваліфікацій взагалі, докторських та постдокторських